

Національна академія наук України
Головна астрономічна обсерваторія
ПРОТОКОЛ
спільного засідання Вченої ради ГАО НАН України та Ради УАА
25.10.2017 р. № 14
м. Київ

Учену раду ГАО НАН України в складі 26 чоловік затверджено Постановою Бюро Відділення фізики і астрономії НАН України від 4 липня 2017 р. (протокол № 5).

Раду УАА в складі 20 осіб обрано на X-му з'їзді УАА (2016 р., м. Одеса).

ПРИСУТНІ:

20 членів Ученої ради ГАО НАН України – акад. НАН України **Я.С. Яцків** (голова Вченої ради), к.ф.-м.н. **С.Г. Кравчук** (заступник голови Вченої ради) к.ф.-м.н. **Л.М. Свачій** (учений секретар Ученої ради), чл.-кор. НАН України **Р.І. Костик**, чл.-кор. НАН України **Л.С. Пілюгін**, чл.-кор. НАН України **Н.Г. Щукіна**, д.ф.-м.н. **Г.П. Міліневський**, д.ф.-м.н. **Ю.І. Федоров**, д.ф.-м.н. **Я.В. Павленко**, д.ф.-м.н. **Ж.М. Длугач**, д.ф.-м.н. **В.М. Івченко**, к.ф.-м.н. **П.П. Корсун**, к.ф.-м.н. **І.Б. Вавилова**, к.ф.-м.н. **П.Ф. Лазоренко**, к.ф.-м.н. **М.М. Медведський**, к.ф.-м.н. **В.Л. Ольшевський**, к.ф.-м.н. **С.М. Осіпов**, к.ф.-м.н. **В.К. Тарадій**, к.ф.-м.н. **Б.О. Шахов**, **В.Л. Костюченко** (голова профспілки).

15 членів Ради УАА – акад. НАН України **Я.С. Яцків** (президент УАА), к.ф.-м.н. **І.В. Лук'яник** (учений секретар УАА), к.ф.-м.н. **І.Б. Вавилова** (ГАО НАН України), к.ф.-м.н. **В.М. Єфіменко** (АО КНУ), к.ф.-м.н. **С.Г. Кравчук** (ГАО НАН України), акад. НАН України **О.О. Коноваленко** (РІ НАН України), д.ф.-м.н. **В.В. Захаренко** (РІ НАН України), д.ф.-м.н. **В.М. Івченко** (КНУ), к.ф.-м.н. **В.Г. Кайдаш** (НДІА ХНУ), д.ф.-м.н. **О.В. Шульга** (НДІ «МАО»), к.ф.-м.н. **В.К. Тарадій** (МЦАМЕД НАН України), к.ф.-м.н. **Ю.М. Іващенко** (ААО), д.ф.-м.н. **О.О. Железняк** (НАУ), д.ф.-м.н. **Б.І. Гнатик** (АО КНУ), д.ф.-м.н. **В.А. Захожай** (ХНУ).

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Про нову структуру Української астрономічної асоціації (УАА)
(доповідає учений секретар УАА к.ф.-м.н. І.В. Лук'яник).
2. Щодо членства в Міжнародному астрономічному союзі (МАС)
(доповідають віце-президент УАА к.ф.-м.н. І.Б. Вавилова та академік НАН України О.О. Коноваленко).
3. Стан і перспективи розвитку астрономічних досліджень в Україні
(доповідають керівники астрономічних організацій України).
4. Астрономічна освіта в Україні
(доповідає зав. лаб. «МІЗОН-А» ГАО НАН України І.П. Крячко).
5. Пам'яті видатного астронома Володимира Платоновича Цесевича.
(доповідає академік НАН України Я.С. Яцків).

1. СЛУХАЛИ: Про нову структуру Української астрономічної асоціації (УАА).

Акад. **Я.С. Яцків** надав слово вченому секретареві Ради УАА к.ф.-м.н. І.В. Лук'янику.

К.ф.-м.н. **І.В. Лук'яник** розповів про нову структуру Української астрономічної асоціації (УАА) у зв'язку зі зміною Закону про громадські організації України. Зокрема, на вимогу нового Закону в УАА ліквідоване колективне членство. Замість нього запропоновано віддалені підрозділи — філії. Щодо індивідуального членства, то станом на 25 жовтня 2017 р., членами УАА є 36 співробітників Головної астрономічної обсерваторії НАН України, 23 — Інституту астрономії Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, 6 — Одеського національного морського університету, 14 — Астрономічної обсерваторії Львівського національного університету, 6 — Радіоастрономічного інституту НАН України, 5 — Харківського національного університету радіоелектроніки, 2 — Інституту космічних досліджень НАН України — ДКА України, 21 — Астрономічної обсерваторії і кафедри астрономії та фізики космосу Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, 29 — Астрономічної обсерваторії Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. Кожна філія має свого представника в Раді УАА.

Далі доповідач поінформував про обліковий склад Ради УАА та Бюро Ради УАА. На перехідний період залишився колишній (обраний на X-му з'їзді УАА 2016 р. в Одесі) склад Ради УАА: президент УАА — акад. НАН України Я.С.Яцків, учений секретар УАА — к.ф.-м.н. І.В. Лук'яник, члени Ради УАА — к.ф.-м.н. І.Б. Вавилова (ГАО НАН України), к.ф.-м.н. В.М. Єфіменко (АО КНУ), к.ф.-м.н. С.Г. Кравчук (ГАО НАН України), акад. НАН України О.О.Коноваленко (РІ НАН України), д.ф.-м.н. В.В. Захаренко (РІ НАН України), к.ф.-м.н. Б.С. Новосядлий (АО ЛНУ), д.ф.-м.н. С.М. Андрієвський (АО ОНУ), д.ф.-м.н. В.М. Івченко (КНУ), к.ф.-м.н. В.Г. Кайдаш (НДІА ХНУ), д.ф.-м.н. О.В.Шульга (НДІ «МАО»), к.ф.-м.н. В.К. Тарадій (МЦАМЕД НАН України), к.ф.-м.н. В.П. Єпішев (ЛКД УЖДУ), к.ф.-м.н. С.В. Коломієць (ХНУРЕ), к.ф.-м.н. Ю.М. Іващенко (ААО), д.ф.-м.н. О.О. Железняк (НАУ), д.ф.-м.н. Б.І. Гнатик (АО КНУ), акад. НАН України В.М. Шульга (РІ НАН України), д.ф.-м.н. В.А. Захожай (ХНУ).

Склад Бюро Ради УАА такий: акад. НАН України Я.С. Яцків — президент УАА; к.ф.-м.н. І.В. Лук'яник — учений секретар УАА; к.ф.-м.н. В.М. Єфіменко — директор базової організації УАА; акад. НАН України О.О.Коноваленко — спостережні астрономічні комплекси; к.ф.-м.н. І. Б. Вавилова — координація міжнародної діяльності; д.ф.-м.н. В.М.Івченко — астрономічна освіта; д.ф.-м.н. Б.С. Новосядлий — астрономія вищої школи; д.ф.-м.н. С.М. Андрієвський — астрономічна наука у вищій школі; д.ф.-м.н. В.А. Захожай — підтримка та популяризація астрономії.

УХВАЛИЛИ: Інформацію про нову структуру Української астрономічної асоціації (УАА) взяти до відома.

2. СЛУХАЛИ: Щодо членства в Міжнародному астрономічному союзі (МАС).

Акад. **Я.С. Яцків** надав слово віце-президентові УАА к.ф.-м.н. І.Б.Вавиловій.

І.Б. Вавилова ознайомила присутніх зі станом справ щодо членства в Міжнародному астрономічному союзі (МАС). Вона поінформувала про те, що МАС недавно оголосив перереєстрацію його членів. Потреба перереєстрації зумовлена кількома причинами, серед яких недостатня наукова активність деяких його членів. Є певні критерії, за якими особа може бути обрана членом МАС, крім того, запроваджено кілька категорій членів МАС. Цього року Виконавчий комітет МАС запропонував дві нові категорії членів: почесні члени МАС; юніори (IAU Junior Member) — магістри, аспіранти (PhD Students), молоді постдоки (постдок — Postdoctoral Fellow, post-Doc researchers) в галузі астрономії. Категорія юніорів запроваджується для того, щоб підвищити участь молодих науковців у діяльності МАС.

Доповідачка нагадала присутнім, що Рада УАА має повноваження Національного комітету України в МАС. Далі І.Б. Вавилова поінформувала, що тепер членами МАС є понад 160 українських астрономів (крім співробітників Кримської астрофізичної обсерваторії), і назвала кількісне представництво в МАС від тієї чи іншої астрономічної організації України. Доповідачка перерахувала співробітників ГАО НАН України, котрі є членами МАС.

Після цього І.Б. Вавилова відповіла на запитання присутніх (акад. НАН України В.М. Локтев та ін.).

Акад. **Я.С. Яцків** надав слово акад. НАН України О.О. Коноваленкові.

Акад. НАН України **О.О. Коноваленко** доповнив розповідь І.Б.Вавилової. Зокрема, він докладно спинився на введеній цюгоріч категорії «Почесні члени МАС» (IAU Honorary Members), до якої входять учені, котрі зробили особливий, видатний внесок в астрономію. Далі доповідач розповів про наукові та науково-організаційні заслуги і громадську діяльність акад. НАН України Я.С. Яцківа та запропонував висунути його кандидатуру щодо надання звання Почесного члена МАС.

УХВАЛИЛИ:

Інформацію про членство в Міжнародному астрономічному союзі (МАС) взяти до відома.

За результатами голосування членів Ученої ради ГАО НАН України та членів Ради УАА (за – 34; проти – 0; утримались – 1) висунути кандидатуру доктора фізико-математичних наук, академіка НАН України, директора Головної астрономічної обсерваторії НАН України, Президента Української астрономічної асоціації, добре знаного у світі фахівця в галузі обертання Землі, фундаментальної астрометрії та космічної геодинаміки, талановитого організатора науки, активного громадського діяча

Яцківа Ярослава Степановича

щодо надання звання Почесного члена Міжнародного астрономічного союзу (IAU Honorary Member).

3. СЛУХАЛИ: Про стан і перспективи розвитку астрономічних досліджень в Україні.

Керівники астрономічних установ України (чи їхні представники): акад. НАН України **Я.С. Яцків** (ГАО НАН України), д.ф.-м.н. **В.В. Захаренко**

(РІ НАН України), к.ф.-м.н. **В.Г. Кайдаш** (АО ХНУ), к.ф.-м.н. **В.К. Тарадій** (МЦАМЕД НАН України), д.ф.-м.н. **О.В. Шульга** (НДІ «МАО»), к.ф.-м.н. **В.М.Єфіменко** (АО ХНУ), д.ф.-м.н. **В.М. Івченко** (кафедра астрономії та фізики космосу КНУ), к.ф.-м.н. **М.І. Рябов** (РІ НАН України) – розповіли про структуру та особовий склад їхніх астрономічних установ, про напрями досліджень, про спостережні бази, про найголовніші здобутки та найболючіші проблеми в астрономічних установах. Зокрема, більшість доповідачів відзначили, що однією з найголовніших проблем вітчизняної астрономії є недостатня кількість молодих учених в астрономічних установах. В.К. Тарадій серед проблем виділив те, що в обсерваторії на піку Терскол не функціонує горизонтальний сонячний телескоп АЦУ-26.

Академік-секретар ВФА НАН України **В.М. Локтєв** доповнив розповідь акад. Я.С. Яцківа, відзначивши, що серед 150 НДІ НАН України ГАО НАН України усі останні десятиліття має дуже високий показник середнього цитування на одну наукову публікацію, котрий перевищує 10.

Акад. НАН України **О.О. Коноваленко** (РІ НАН України) доповнив розповідь В.В. Захаренка, поінформувавши присутніх про український Т-подібний радіотелескоп 2-ї модифікації (УТР-2), уведений в дію 1971 р., про Гігантський український радіотелескоп (ГУРТ), що будується, про систему УРАН (Українські радіоінтерферометри Академії наук) — українську систему радіотелескопів для вивчення космосу, а також про співпрацю РІ НАН України з іншими країнами.

Акад. НАН України **Я.С. Яцків** (ГАО НАН України) доповнив розповідь В.В. Захаренка та В.Г. Кайдаша, відмітивши, що співробітники ГАО НАН України високо цінують здобутки харківської наукової школи. Акад. Я.С. Яцків наголосив, що астрономія стала всехвильовою, а українські науковці мають найвидатніші у світі здобутки в галузі радіоастрономії.

Після цього присутні приступили до обговорення доповідей. Зокрема, в обговоренні взяв участь Генеральний конструктор – Генеральний директор ДП «КБ "Південне" ім. М.К. Янгеля» **О.В. Дегтярев**. Він коротко розповів про співробітництво ГАО НАН України та ДП «КБ "Південне" ім. М.К. Янгеля», схвально висловився про роботу НАН України, поінформував про космічні дослідження в Україні, дуже похвалив монографію «Dark Eenergy and Dark Matter», котра видана тогоріч у ВД «Академперіодика» за участі працівників ГАО НАН України й отримала нагороду Міжнародної академії астронавтики та Подяку Президії НАН України.

Акад. **Я.С. Яцків** доповнив розповідь О.В. Дегтярева – поінформував про ДП «КБ "Південне" ім. М.К. Янгеля» та похвалив роботу цієї установи.

Особливу увагу в дискусії було приділено питанням створення нових наукових спільних програм астрономічних установ НАН України та МОН України, в тому числі за участю підприємств Державного космічного агентства (ДКА) України.

УХВАЛИЛИ: Інформацію про стан і перспективи розвитку астрономічних досліджень в Україні взяти до відома.

4. СЛУХАЛИ: Про астрономічну освіту в Україні.

Акад. **Я.С. Яцків** надав слово **І.П. Крячкові** — керівнику лабораторії методологічного та інформаційного забезпечення освіти й науки астрономічної (МІЗОН-А) ГАО НАН України, наук. співроб. лабораторії математичної і фізичної освіти Інституту педагогіки НАПН України.

І.П. Крячко виступив із презентацією «Шкільна астрономічна освіта: стан, проблеми, перспективи», розповівши про історію шкільної астрономічної освіти в Україні, про навчальні програми й підручники для школи, про методичне забезпечення шкільної освіти («Астрономія. Збірник різнорівневих завдань для проведення державної підсумкової атестації (А.М. Казанцев, І.П.Крячко); «Астрономія. Книга для вчителя (Ю.В. Александров та ін.); «Астрономія. Плани-конспекти уроків. 11 клас» (І.П. Крячко); сайт «Астроосвіта», Український астрономічний портал, освітні фільми тощо). Доповідач поінформував про Всеукраїнські учнівські олімпіади з астрономії (перша – у 2011 р.), про результати моніторингового дослідження щодо формування в учнів 5-х та 11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів світоглядних і загальнокультурних уявлень про небесні тіла та Всесвіт (2009 р., 79400 школярів). Насамкінець **І.П. Крячко** висловив свій погляд щодо перспектив шкільної астрономічної освіти в Україні та відповів на запитання присутніх (**М.І. Рябов, В.М. Єфіменко, В.М. Івченко, Ж.М. Длугач, К.М.Ненахова**).

В обговоренні взяли участь:

віце-президент Академії наук вищої школи України **М.В. Стріха** — заступник Міністра освіти і науки України;

учитель фізики та астрономії вищої кваліфікаційної категорії Чернівецького міського ліцею № 1 математичного та економічного профілів **П.Ф. Пшенічка** — учитель-методист, відмінник освіти України, Заслужений учитель України, переможець національної премії Global Teacher Prize Ukraine 2017, почесний член Лондонського інституту фізики, Найкращий вчитель фізики світу за версією Intel (2004), Президент Чернівецького молодіжного наукового товариства «Квазар» (з 1991 року);

учитель фізики та астрономії вищої кваліфікаційної категорії спеціалізованої школи № 2 ім. Д. Карбишева з поглибленим вивченням предметів природничого циклу (м. Київ) **В.В. Сапій** — учитель-методист;

к.ф.-м.н. **А.М. Казанцев** – співробітник АО КНУ ім. Тараса Шевченка, співавтор навчальних програм з астрономії;

д.ф.-м.н., проф. **О.О. Железняк** — завідувач кафедри аерокосмічної геодезії НАУ;

к.т.н. **С.П. Гордієнко** — головний редактор науково-популярних журналів «Вселенная, пространство, время» і «Наше Небо»;

д.ф.-м.н., **О.В. Захожай** — професор кафедри астрономії фізичного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна;

д.ф.-м.н., проф. **В.М. Івченко** — завідувач кафедри астрономії і фізики космосу фізичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка;

Зокрема, **М.В. Стріха** розповів про теперішнє конкурсне фінансування для університетів України та базове університетське фінансування, котре планують запровадити з 2019 р. Далі заступник Міністра освіти і науки України поінформував про навчальні програми з фізики та астрономії, які тепер розробляються, наголосив, що болісною проблемою сьогодення є низький рівень знань школярів з точних наук. Насамкінець доповідач похвалив роботу УАА та висловив їй подяку.

П.Ф. Пшенічка розповів про своє бачення проблем фізико-математичної освіти у світі загалом та в Україні. На його думку, основна помилка освітнього процесу полягає в тому, що шкільні програми з фізики, астрономії та математики не синхронізовано. Але цю проблему можна вирішити, наприклад, уже в 7 чи 8-му класі можна навчити школярів інтегрувати. П.Ф. Пшенічка розповів про його підручники з фізики, куди вкраплено астрономічну інформацію, додав, що попри все, навчальні програми для точних наук в Україні — одні з найкращих у світі, а українські діти — дуже кмітливі. На закінчення доповідач відмітив, що освітяни повинні вимагати від української державної влади, зокрема від МОН, вирішення проблем шкільної освіти.

В.В. Сапій розповів про шкільні олімпіади з астрономії, про Державну підсумкову атестацію та проблеми держстандарту з астрономії, про навчання майбутніх викладачів астрономії. Серед проблем шкільної астрономічної освіти назвав такі: 17 академічних годин – це надто мало для астрономії в 11 класі (треба 35 академічних годин); астрономію викладають у другому семестрі випускного класу, коли випускник всю увагу приділяє підготовці до ЗНО.

О.В. Захожай поінформував, що в Харкові курс астрономії читають в рамках програми підвищення кваліфікації вчителів; є он-лайн курс астрономії. Він також відзначив, що останнім часом у ХНУ ім. В.Н. Каразіна збільшилась кількість абітурієнтів на спеціальність «астрономія».

В.М. Івченко відзначив, що школярі слабо знають фізику й математику, багато хто не може набрати хоча б 120 балів під час ЗНО, що зумовлює недобір студентів на фізико-математичні спеціальності. Він додав, що не вистачає також кваліфікованих учителів. В.М. Івченко наголосив, що підготовка висококваліфікованих кадрів має стати першочерговим завданням нашої держави, що Україні в цьому не можна сліпо наслідувати європейські тенденції.

А.М. Казанцев відмітив, що 11-класники не цікавляться астрономією, бо до випускного класу вже визначилися щодо майбутньої професії та щодо вишу. Тому було б краще, коли б астрономію викладали у 8-му класі на популярному рівні.

О.О. Железняк зауважив, що студенти НАУ показують низький рівень астрономічних знань, і що МОН мало би усвідомити цю проблему. На думку доповідача, студенти НАУ, також географи й студенти морських училищ мають вивчати астрономію та інші точні науки.

Акад. **Я.С. Яцків**: Прошу Івана Павловича Крячка та присутніх тут освітян ще сьогодні сформулювати тези, які ми донесемо до представників української влади.

О.В. Захожай: Пропоную звернутися до МОН з двома пропозиціями. Далі доповідач озвучив свої пропозиції, серед яких — для цілей освіти використовувати наявні в Україні планетарії та науково-популярний журнал «Наше Небо» (відновити роботу цього журналу).

Акад. **Я.С. Яцків:** Присутній тут Сергій Павлович Гордієнко недавно призначений головним редактором науково-популярного журналу «Наше Небо».

С.П. Гордієнко поінформував про плани щодо роботи команди журналу «Наше небо», відзначивши, що на сторінках цього часопису будуть розглядатися питання шкільного курсу астрономії.

УХВАЛИЛИ: Інформацію про астрономічну освіту в Україні взяти до відома. Керівнику лабораторії методологічного та інформаційного забезпечення освіти й науки астрономічної (МІЗОН-А) ГАО НАН України, наук. співробітникові лабораторії математичної і фізичної освіти Інституту педагогіки НАПН України І.П. Крячкові доручити керівництво у формулюванні тез щодо шляхів поліпшення стану астрономічної освіти та популяризації астрономії в Україні.

5. СЛУХАЛИ: Про видатного астронома В.П. Цесевича – чл.-кор. АН УРСР, директора ГАО НАН України (раніше — ГАО АН УРСР) у 1948—1950 рр..

Акад. **Я.С. Яцків** виступив з презентацією «Володимир Платонович Цесевич та його діяльність в Академії наук України», докладно розповівши про біографію, наукову та науково-організаційну діяльність В.П. Цесевича, про київську вітку його наукової школи, про історію та сучасний стан Одеської обсерваторії, про різні види співпраці київських та одеських астрономів.

К.ф.-м.-н. **А.О. Корсунь** (ГАО НАН України) доповнила розповідь акад. Я.С. Яцківа, наголосивши на заслугах В.П. Цесевича в розвитку ГАО.

К.ф.-м.-н. **М.І. Рябов** (РІ НАН України) виступив з презентацією «30 років радіоастрономічних досліджень в Одеській обсерваторії «УРАН-4» ІРА НАН України».

УХВАЛИЛИ: Інформацію про видатного астронома В.П. Цесевича – чл.-кор. АН УРСР, колишнього директора ГАО НАН України (раніше — ГАО АН УРСР) взяти до відома.

Після цього відбулося урочисте відкриття Меморіальної дошки на честь видатного астронома Володимира Платоновича Цесевича, у якому взяли участь співробітники та гості ГАО НАН України.

Голова Вченої ради ГАО НАН України,
президент УАА

акад. НАН України Я.С. Яцків,

учений секретар Вченої ради ГАО НАН України
учений секретар Ради УАА

Л.М. Свачій,
к.ф.-м.-н. І.В. Лук'яник.